

**ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЗАРУБІЖНИХ МОДЕЛЕЙ
ТА МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ У ФОРМУВАННІ
ПОЛІЦІЇ ОСОБЛИВОГО ПРИЗНАЧЕННЯ
«ОБ'ЄДНАНА ШТУРМОВА БРИГАДА НАЦІОНАЛЬНОЇ
ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ «ЛЮТЬ»**

Чишко К. О., Пінчук Р. С.

ВСТУП

Наразі важко знайти більш престижне слово, що стосується силових структур та відомств, ніж спецпризначенець. Насамперед це обумовлено деякими особливостями, притаманними саме для цієї професійної діяльності, серед яких особливий статус усередині галузевого відомства, використання специфічного озброєння, оснащення та екіпірування, більш високе фінансування, ретельний відбір кандидатів та особлива програма підготовки, що дає можливість вирішувати екстрені ситуації, рівень яких є настільки складним, досягти якого може не кожен військовослужбовець та правоохоронець.

Вивчати історію виникнення підрозділів спеціального призначення так само цікаво, як і складно. Насамперед це пов'язано з тим, що велика частка відомостей перебуває під грифом «цілком таємно». Слід зазначити, що не має остаточної та єдиної думки стосовно появи перших спецпризначенців. Дані, що наводяться в різних джерелах, деколи різняться між собою на тисячоліття. Військові підрозділи, наділені специфічними функціями, для вирішення спеціальних завдань, непридатних для регулярних військ, зустрічались у лавах армій стародавнього світу. Однак більшість джерел дотримується думки, що активний розвиток сил спеціального призначення почався у першій половині XX століття, бо саме тоді почали створювати підрозділи, в які не лише відбирали найкращих солдат, але й забезпечували їх відповідною підготовкою.

Першопрохідцями створення спеціального підрозділу являється Сполучене королівство Великої Британії та Північної Ірландії. Під час Другої світової війни тодішній прем'єр-міністр Великої Британії Вінстон Черчилль поставив завдання перед британським Генштабом підготувати спеціально навчені підрозділи, чиї рейди принесуть терор на території, тимчасово окупованою ворогом.

Вже, у липні 1941 року в складі британських збройних сил, які діяли на території Африки було сформовано підрозділ «Спеціальна

повітряна служба» (SAS). Новий спеціальний підрозділ, на відміну від інших диверсійно-розвідувальних формувань, вирізнявся інноваційною тактикою, розробленою його засновником Девідом Стірлінгом.

Суть тактики полягала у відмові від операцій із залученням значної кількості особового складу. Замість цього, SAS застосовувала принцип формування невеликих диверсійних груп чисельністю до п'яти осіб, спроможні діяти в глибокому тилу. Групи здійснювали мінування військової техніки, літаків, військових баз та об'єктів інфраструктури, завдаючи значних втрат ворогу.

Ефективність застосованої тактики виявилася надзвичайно високою. До кінця 1942 року підрозділ SAS знищив понад 400 літальних апаратів противника, набувши репутації високоефективної диверсійної одиниці. У подальшому, SAS успішно виконувала бойові завдання на території Європи, а після завершення конфлікту стала основою для формування сучасних Сил спеціальних операцій Великої Британії. Методика, розроблена SAS, стала прецедентом для створення аналогічних підрозділів у Сполучених Штатах Америки, Франції, Бельгії, Греції та інших країнах світу¹.

Велика кількість авторів під час своїх досліджень розглядає діяльність спецпризначенців у контексті вирішення їх завдань, однак те, за допомогою чого вони спроможні їх вирішувати, та як саме відбувається процес удосконалення бойової майстерності, залишається поза увагою широкого кола дослідників.

Реформування вітчизняної правоохоронної системи в умовах воєнного стану на території України передбачає пошук і впровадження нових підходів до підготовки поліцейських особливого призначення. Важливе теоретичне та практичне значення для цього має досвід бойової підготовки спецпризначенців поліції зарубіжних країн².

З огляду на позитивний зарубіжний досвід, можна стверджувати, що його врахування сприятиме ефективному вдосконаленню системи підготовки спецпризначенців. У цьому контексті значну наукову цікавість викликають прогресивні здобутки країн, які демонструють високий рівень професійної підготовки поліцейських відповідно до світових стандартів, мають багаті історичні традиції освіти, що сприяє їх провідній ролі в галузі науки й освіти на регіональному та

¹ 83 роки тому з'явився загін британських командос SAS, який став взірцем для спецпідрозділів по всьому світу. URL: <https://babel.ua/texts/108675-83-roki-tomu-z-yavivsyia-zagin-britanskikh-komandos-sas-yakiy-stav-vzircem-dlya-specpidrozdziliv-po-vsomu-svitu-istoriya-tinovih-gerojiv-drugoji-svitovoji-v-yakiy-znovu-ne-obiyslosya-bez-cherchillya> (дата звернення: 30.04.2025).

² Професійно-психологічна підготовка працівників слідчих підрозділів : навч. посіб. / уклад.: О. В. Земляньська, О. І. Федоренко, П. В. Макаренко та ін. ; за ред. І. В. Жданової. Харків : ХНУВС, 2014. 520 с.

глобальному рівнях, і які накопичили значний досвід проведення спецоперацій.

Як свідчать дослідження А. Губанова³, підготовка поліцейських підрозділів спеціального призначення в закордонних країнах ґрунтується на таких принципах:

- орієнтація навчання на конкретний досвід: побудова процесу підготовки має містити конкретні ситуації професійної діяльності, це сприятиме ефективному формуванню вмінь і навичок, набуттю досвіду дій у конкретних умовах, виробленню стратегії поведінки та пошуку рішень у нових ситуаціях;

- орієнтація процесу навчання на концептуалізацію: побудова процесу навчання має бути конкретною та послідовною, сприяти розвитку логічного мислення і стимулювати творчі здібності для генерації нових ідей та концепцій;

- орієнтація на активне експериментування: навчання має стимулювати активність бійців, сприяти самостійному пошуку рішень і дій у нестандартних умовах;

- індивідуальний підхід до слухачів, урахування рівня їхніх знань та розвитку моральних і волевих якостей, особливостей сприйняття, мислення, пам'яті, уваги та реакцій з метою більш ефективного навчання;

- розвиток фізичних якостей у слухачів для підготовки до дій у складних умовах та нетипових ситуаціях діяльності.

До базової бойової підготовки спецпризначенців належать завдання, пов'язані із значними фізичними навантаженнями, серед яких марш-кидки з повним екіпіруванням, подолання природних водних перешкод, тактика рукопашного бою, вміння користуватися холодною та вогнепальною зброєю, навички виживання в екстремальних кліматичних умовах, вміння орієнтуватись на місцевості⁴.

Професійна (спеціальна) підготовка охоплює широкий спектр знань, пов'язаних з вибухотехнікою, роботою з радіостанцією, прониканням у будівлі, відпрацюванням навичок екстремального керування і техніки підводного плавання, знання та використання методів експрес-допиту, вивчення можливостей потенційного супротивника⁵.

³ Гопфалов Д. В. Досвід зарубіжних країн у реформуванні міліції. *Реформування органів внутрішніх справ: проблеми та перспективи (вітчизняний і зарубіжний досвід)* : матеріали Міжнар. наук.- практ. конф. (м. Дніпропетровськ, 28–29 берез. 2014 р.). Дніпропетровськ : Дніпропетровськ. держ. ун-т внутр. справ, 2014. С. 134–135.

⁴ Вербин Н. Б. Теоретичний аналіз професійно-прикладної фізичної підготовки майбутніх магістрів військового управління. *Військова освіта*. 2016. № 1 (33). С. 27–34.

⁵ Підгірний В. І., Рубан К. П. Зарубіжний досвід професійної підготовки працівників поліції Великобританії, США, Франції та його впровадження в Україні. *Світовий досвід*

Аналіз літературних джерел дає можливість констатувати, що досвід підготовки працівників поліції зарубіжних країн досліджувало чимало вчених, а саме О. Бандурка, В. Біліченко, В. Бондаренко, В. Заросило, Д. Калаянов, В. Підгірний, К. Рубан, С. Циганій, А. Черненко та ін. Дослідники зазначають, що національну систему підготовки поліцейських спеціального призначення необхідно вдосконалювати на основі власного історико-культурного досвіду урахуванням ментальності населення та досвіду реформування правоохоронних структур зарубіжних країн⁶.

1. Виникнення передумов проблеми та формулювання проблеми

Однак слід зазначити, що повне відтворення та запровадження системи підготовки спецпризначенців поліції зарубіжних країн в Україні не забезпечить позитивного ефекту, що пов'язано з різними принципами організації поліцейської діяльності, рівнями правової культури населення та соціально-економічними умовами, в яких діють поліцейські служби. Вивчення зарубіжного досвіду не означає його безпосереднє перенесення у практичну діяльність національних органів спеціального призначення. Однак аналіз службової діяльності та використання окремих підходів або елементів, безперечно, є корисними⁷. Розглянемо деякі питання, пов'язані з діяльністю спеціальних підрозділів поліції у провідних країнах світу.

У 1960–1970-х роках спостерігалася глобальна тенденція формування підрозділів поліції спеціального призначення. Даний процес був зумовлений великою кількістю надзвичайних подій терористичного характеру, серед яких – активізація міжнародного тероризму та транснаціональної злочинності, а також збільшення наркотрафіку. У Європі першопрохідцями у створенні таких підрозділів стали Федеративна республіка Німеччина та Франція. Стимулом для цього стали трагічні події під час Олімпійських ігор у Мюнхені 1972 року, коли теракт проти ізраїльських спортсменів продемонстрував необхідність мати спеціально підготовлені сили для боротьби з тероризмом. 5 вересня 1972 року радикальна палестинська терористична група «Чорний вересень» захопила в заручники

підготовки кадрів поліції та його впровадження в Україні : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпропетровськ, 21 берез. 2016 р.). Дніпропетровськ, 2016. С. 289–291.

⁶ Біліченко В. В. Світовий досвід підготовки кадрів поліції та його впровадження в Україні // Світовий досвід підготовки кадрів поліції та його впровадження в Україні : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпропетровськ, 21 берез. 2016 р.). Дніпропетровськ, 2016. С. 390–393.

⁷ Логаčov М. Г. Психологічна підготовка особового складу спеціальних підрозділів ОВС до дій в екстремальних ситуаціях : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.06. Харків, 2001. 184 с.

одинадцятьох ізраїльських спортсменів. Операцію зі штурму аеропорту Фюрстенфельдбрук, де терористи утримували заручників, проводили звичайні поліцейські, оскільки на той час у Німеччині ще не існувало спецпідрозділів поліції для боротьби з тероризмом. Невдала спроба звільнення заручників призвела до загибелі всіх заручників, п'яти з восьми терористів та одного поліцейського. Надзвичайна подія стала стимулом для створення спецпідрозділів для боротьби з тероризмом в багатьох європейських країн.

У 1972 році у Федеративній республіці Німеччини було створено підрозділ GSG 9, а у Франції у 1974 році – GIGN. Обидва підрозділи спеціалізуються на боротьбі з тероризмом, звільненні заручників та інших операціях підвищеної складності. У наступні роки подібні підрозділи були створені і в інших європейських країнах, таких як Туреччина, Португалія, Іспанія, Норвегія, Італія та Фінляндія.

Аналогічні процеси відбувалися і в інших регіонах світу. У 1970-х роках спеціальні поліцейські підрозділи були створені в Японії, Гонконзі та Канаді. У 2005 році Китай також створив власний спецпідрозділ поліції SWAT.

Формування спеціалізованих поліцейських підрозділів стало відповіддю на нові виклики, пов'язані зі зростанням рівня злочинності та терористичної активності у світі. Кожен з вище перерахованих підрозділів відіграють важливу роль у забезпеченні безпеки громадян та боротьбі зі організованою злочинністю.

Розглянемо та порівняємо відмінності ППОП зарубіжних країн, які ефективно виконують свої функції та завдання, а також ознайомимся з організаційно-штатною структурою, системою підготовки та навчання.

2. Аналіз розвитку та діяльності спеціальних підрозділів поліції Німеччини

26 вересня 1972 року утворився новий підрозділ поліції, який отримав назву GSG 9 (Група охорони кордонів 9) – спеціальний підрозділ федеральної поліції Німеччини, який спеціалізується на боротьбі з тероризмом, звільненні заручників та знешкодження вибухо-небезпечних предметів. Ульріх Вегенер, підполковник Федеральної прикордонної служби, який на той час проходив службу на посаді офіцера зв'язку BGS у Федеральному міністерстві внутрішніх справ, отримав від міністра внутрішніх справ Ганса-Дітріха Геншера завдання сформувати боєздатний антитерористичний підрозділ. Після відбору кандидатів та проведення відповідного навчання у квітні 1973 року Вегенер доповів про готовність до роботи двох бойових груп GSG 9.

Назва GSG 9 зумовлена структурою Охорони федерального кордону Німеччини (нім. Bundesgrenzschutzes) на момент створення підрозділу. Тоді вона складалася з чотирьох прикордонних командувань із вісьмома прикордонними групами (GSG 1-7 та See). Оскільки GSG 9 не була інтегрована в жодну з існуючих структур, вона отримала назву Grenzschutzgruppe 9 (Група охорони кордонів 9).

Отриману назву та статус прикордонної групи GSG 9 зберігала й під час реорганізацій Федеральної прикордонної служби, навіть після розформування прикордонних груп на користь прикордонних відділів у 1981 році та перепідпорядкування прикордонних командувань у 1993 році на головні управління прикордонної служби. Після перейменування у 2005 році Федеральної прикордонної служби на Федеральну поліцію абревіатура GSG 9 була збережена через її відомість, але до неї було додано назву Федеральна поліція (нім. GSG 9 der Bundespolizei).

З 1 серпня 2017 року GSG 9 знаходиться в оперативному підпорядкуванні 11-го управління Федеральної поліції. Основними завданнями спецпідрозділу поліції GSG 9 є такі: звільнення заручників, участь у міжнародних поліцейських місіях у межах діяльності ЕС та ООН, розроблення та впровадження новітніх методів, тактики й техніки, а також спеціальних засобів управління оперативною роботою, проведення оперативних дій із застосуванням сучасних транспортних засобів, зокрема на воді.

GSG 9 складається з приблизно 300 висококваліфікованих співробітників, організованих у три оперативні підрозділи:

- GSG 9/1: спеціалізується на антитерористичних операціях у стандартних умовах, налічує 100 осіб.

- GSG 9/2: відповідає за антитерористичні дії на судах та інших морських об'єктах, також складається зі 100 осіб.

- GSG 9/3: є групою десантників-парашутистів, чисельністю 50 осіб.

Кожен з цих підрозділів поділяється на оперативні групи по п'ять осіб, подібно як в британського SAS. Склад цих груп може змінюватися залежно від конкретної ситуації та завдання, формуючи спеціалізовані команди з бійців з різними навичками та досвідом. Окрім оперативних груп, до складу GSG 9 входять штабна група, вертолітна ланка, навчальний загін, загін зв'язку та інформації, група техніків та підрозділ матеріально-технічного забезпечення.

Кандидатами на вступ до GSG 9 можуть бути випускники поліцейських академій Федеральної поліції, інших федеральних поліцейських сил та поліцейських сил федеральних земель. Граничний вік для початку основної та спеціальної підготовки становить 34 роки.

Щорічно навесні, незадовго до початку навчання в травні, проводиться чотириденний процес відбору здібностей (EAV). Претенденти повинні пройти медичне обстеження на придатність, яке проводить відповідна медична служба. Одним із критеріїв відмови по медичним показникам є захворювання зору та необхідність носіння окулярів та лінз. Проте з 2019 року корекція зору за допомогою лазерної хірургії є дозволеною, однак на момент подачі заявки необхідно, щоб минуло два роки.

EAV включає відбірковий тренінг, під час якого перевіряються фізичні здібності, моторика та витривалість кандидатів, зокрема:

- тест Купера (12-хвилинний біг на витривалість) – не менше 3000 метрів;
- спринт на 100 метрів – максимум за 13,4 секунди;
- стрибок у довжину з місця – не менше 2,40 метра;
- підтягування – не менше 10 разів;
- жим лежачи – не менше 10 повторень з 75% власної ваги (але не менше 50 кг);
- подолання смуги перешкод та дистанції спритності.

Крім того, проводяться психологічні тести для оцінки розумової працездатності, концентрації, здатності працювати в команді та особистісних якостей заявників. Вони також повинні продемонструвати свої навички стрільби та вміння безпечно поводитися зі зброєю. EAV завершується особистим заключним обговоренням у форматі мульти-модального інтерв'ю. Зазвичай лише 10–15% кандидатів успішно проходять всі етапи відбору.

Поліцейські, які на конкурсній основі рекомендовані на навчання розпочинають десятимісячний курс базової та спеціальної підготовки. Програма включає чотири місяці базової підготовки, тиждень інтенсивних фізичних вправ, спеціальну підготовку (спрямовану на конкретне тактичне застосування офіцера) та підсумковий кваліфікаційний іспит. У разі успішного проходження всіх етапів, кандидат отримує службовий знак та призначається до одного з оперативних підрозділів на посаду офіцера спеціального призначення.

Додатковими кваліфікаціями для виконання завдань в особливо складних ситуаціях є високоточна стрільба, водолазна підготовка та стрибки з парашутом у вільному падінні (навчання та підвищення кваліфікації відбувається у десантно-транспортному училищі), а також ведення спостереження (розвідка). Оперативні водолази GSG 9 регулярно беруть участь у спільних тренуваннях з бойовими плавцями Бундесверу в Еккєрнфєрде з метою обміну досвідом щодо навчальних методик та використання спеціального обладнання на стиснутому повітрі та гідравлічних костюмів для підводного плавання.

Техніка рукопашного бою та самооборони базується переважно на бойових мистецтвах, таких як бокс, кікбоксинг, дзюдо, він-чун та ескрима. Методи затримання або знешкодження злочинця базуються, перш за все, на дзюдзюцу (джиу-джитсу) або він-чун.

Окремі офіцери GSG 9 також брали участь у навчальних курсах, організованих Командуванням спеціальних сил (KSK) Бундесверу, наприклад, у спеціальній підготовці з парашутного спорту або поводження з вибухівкою в період з 2007 по 2012 рік.

Бійці підрозділу поліції GSG 9 щорічно здійснюють обмін досвідом та проходять курси підвищення кваліфікації разом з міжнародними спецпідрозділами поліції, серед яких спецпідрозділ поліції Гонконгу GDU (Hong Kong's Special Duties Unit), спеціальний підрозділ GEO (Іспанія) і SWAT (Special weapons and tactics group – США). Крім того, співробітники підрозділу GSG 9 постійно беруть участь у щорічному турнірі серед антитерористичних спецпідрозділів «SWAT World Challenge».

Що стосується матеріально-технічного забезпечення підрозділу GSG 9, то воно перебуває на високому рівні, бійців забезпечено засобами індивідуального захисту, серед яких слід відмітити шоломи з умонтованими пристроями радіозв'язку, додатково захищені від прослуховування. Повсякденна форма одягу бійця GSG 9 – комбінезон темно-зеленого або коричневого кольору, що характеризується особливою міцністю. Спецпідрозділ забезпечено широким спектром службових транспортних засобів, серед яких позашляховики, мотоцикли, мікроавтобуси, вантажівки, бронетранспортери, гелікоптери та засоби повітряної розвідки (безпілотні літальні апарати).

У використанні вогнепальної зброї перевага віддається пістолетам-кулеметам, обладнаним пристроями нічного бачення, серед яких HK MP5, також спецпризначенці застосовують автоматичні гвинтівки, такі як Steyr AUG, G36, HK SL8, та снайперські гвинтівки HK G22 і HK PSG-1, серед пістолетів слід відмітити пістолет, обладнаний глушником OHWS.

За необхідності бійці спецпідрозділу GSG 9 застосовують спецзасоби, світлозвукові гранати та набої, споряджені термічними зарядами з метою створення осередків пожежі для примусової зупинки броньованої техніки⁸.

⁸ Черненко А. П. Європейський досвід підготовки поліцейських та можливість його використання в Україні. *Світовий досвід підготовки кадрів поліції та його впровадження в Україні* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпропетровськ, 21 берез. 2016 р.). Дніпропетровськ, 2016. С. 66–69.

З 2024 року морські підрозділи GSG 9 оснащені швидкісними катерами та мають у своєму складі спеціально підготовлених водолазів. Вони здатні проводити операції з кораблів Федеральної поліції⁹.

3. Аналіз розвитку та діяльності спеціальних підрозділів поліції Франції

У 1972 році у Франції було вирішено також створити загін жандармерії для боротьби з тероризмом. Однак, практично свою діяльність він розпочав лише через два роки.

1 березня 1974 року в складі жандармерії було створено спеціальний антитерористичний підрозділ (GIGN) – група швидкого реагування національної жандармерії, створений для виконання завдань високої складності та підвищеної небезпеки, боротьби з тероризмом, звільнення заручників.

У 1980-х роках, після успішних антитерористичних операцій та з урахуванням набутого досвіду, керівництво військової жандармерії дійшло висновку про необхідність тіснішої взаємодії між елітними підрозділами. 1 січня 1984 року було створено Управління безпеки та швидкого реагування. До його складу увійшли підрозділ забезпечення безпеки президента та антитерористичний підрозділ, а також ескадрон парашутистів, який отримав назву «Ескадрон парашутистів швидкого реагування національної жандармерії» (EPIGN).

Основним завданням ескадрону стало забезпечення діяльності двох інших підрозділів управління. Успішні операції на Кіпрі (1984) та в Буа Д'Арсі (1985), а також забезпечення візитів президента Франції до Німеччини (1985), Того (1986), Йорданії та Єгипту підтвердили ефективність цього рішення.

У 1973 році GIGN було створено як постійно діючий підрозділ для боротьби з терористичними атаками та мінімізації ризику для заручників і населення. GIGN розпочала свою роботу на початку березня 1974 року під командуванням лейтенанта Крістіана Пруто.

GIGN була обрана Міжнародною організацією цивільної авіації (ІКАО) для навчання спеціальних сил інших держав – членів міжнародних сил антитерору.

⁹ У ФРН елітний спецпідрозділ GSG 9 охоронятиме підводну інфраструктуру в Балтійському морі – Spiegel. URL: <https://suspilne.media/856831-u-frn-ELITNIJ-specpidrozdil-gsg-9-ohoronatime-pidvodnu-infrastrukturu-v-baltijskomu-mori-spiegel/> (дата звернення: 30.04.2025).

Озброєння GIGN вирізняється широким спектром моделей, що охоплює практично весь арсенал, який використовується різноманітними антитерористичними підрозділами світу.

Вогнепальна зброя представлена: пістолетами Glock 17, Glock 19, Glock 26, SIG P226, SIG-Sauer P228 (включаючи моделі з тактичними магазинами на 20 патронів), SIG SP2022, Beretta 92, револьвери Manurhin MR73 калібру .357 Magnum; штурмовими гвинтівками FAMAS, SIG SG 552, SIG SG 551, SIG SG 550, HK G3, HK416, HK417; пістолетами-кулеметами FN P90, HK MP5 (включаючи модифікації з інтегрованими глушниками та ЛЦВ), HK UMP; кулеметами FN Minimi; гладкоствольна зброя (рушниці) Remington 870, Benelli Super 90, Franchi SPAS 12; снайперські гвинтівки Remington 700 (моделі калібру 7,62×51 мм НАТО та .338 Lapua Magnum), Barrett M82, Barrett M95, PGM UR Hecate II калібру .50 BMG.

Перелік озброєння не є вичерпним та може змінюватися залежно від потреб GIGN та наявності нових зразків озброєння.

Також в Франції існує, ще один ППОП RAID (Recherche, Assistance, Intervention, Dissuasion), який утворився в 1985 році.

RAID – елітний підрозділ Національної поліції Франції, що спеціалізується на боротьбі з тероризмом, організованою злочинністю, звільненні заручників та проведенні інших спеціальних поліцейських операцій, де можливостей та ресурсів звичайних поліцейських недостатньо.

Ключову роль у створенні RAID у 1985 році відіграв головний комісар французької поліції П'єр Джоксе. Він був переконаний у необхідності спеціалізованого підрозділу для ефективної боротьби з тероризмом та іншими небезпечними злочинами. Джоксе став першим командиром RAID та особисто здійснював відбір особового складу. Комісар Роберт Брусар, головний інструктор першого курсу підготовки RAID, розробив та особисто провів програму навчання для офіцерів підрозділу.

Перша операція RAID відбулася 1 грудня 1985 року в Нанті. Підрозділ було задіяно для вирішення ситуації із захопленням семи заручників у банку чотирма озброєними особами. Після 12 годин переговорів, що не принесли результату, RAID штурмував будівлю, ліквідувавши всіх чотирьох терористів. Заручники не постраждали. Операція в Нанті, хоча й успішна, викликала неоднозначну реакцію. Деякі критикували RAID за надмірне застосування сили, вважаючи, що можна було уникнути кровопролиття шляхом продовження переговорів. Інші ж підтримали дії підрозділу, наголошуючи на необхідності гарантування безпеки заручників.

Попри суперечливі оцінки, операція в Нанті стала важливою віхою в історії RAID, продемонструвавши здатність підрозділу успішно проводити операції зі звільнення заручників у складних умовах та підтвердивши його роль як ефективного інструменту боротьби з тероризмом та іншими загрозами безпеці Франції.

RAID має загальну чисельність особового складу 450 чоловік. 180 з них розташовані – у місті Б'єврі, решта – у регіональних філіях, розташованих у містах Бордо, Гваделупа, Лілль, Ліон, Марсель, Монпельє, Ненсі, Нова Каледонія, Приємно, Ренн, Режуньйон, Страсбург і Тулуза.

Підрозділ «Bièvres» (Париж) розділений на три основні секції, в яких приблизно 60 осіб:

Перший підрозділ стосується звичайних завдань сил спеціального призначення: втручання, моніторинг, захист.

Другий підрозділ – це відділ досліджень та розробок RAID. Він вивчає техніку, озброєння та збирає інформацію. Цей підрозділ розділений на три групи: розвідувальна група; технічна група; група озброєння.

Третій підрозділ: відповідає за психологічні аспекти втручання під час екстреної ситуації. Він здійснює переговори та антикризове управління, а також надає психологічну підтримку поліцейським у спецпідрозділі та в цілому французькій поліції. Особовий склад складається з фахівців, які мають глибокі знання в різних галузях необхідних для консультації штаба (управління) під час проведення антитерористичної операції, сюди входять: судові експерти, психологи та лікарі.

Група переговорів знаходиться в постійній готовності до дій за призначенням. Вона має справу з суїцидами, жорстоким поведінням, психічними розладами, кризовими ситуаціями із захоплення заручників та іншими подіями. Підрозділ оцінює небезпеку ситуації, пропонує можливі шляхи вирішення та допомагає у переговорах та вирішенні загрози.

Щоб приєднатися до підрозділу, офіцеру потрібно мати стаж проходження служби в національній поліції п'ять років. Після успішного проходження кандидатом всіх етапів перевірки та ретельного тестування поліцейський має право служити в ППОП RAID п'ять років. Якщо спецпризначинець зарекомендував себе з позитивної сторони та має хорошу характеристику він може продовжити контракт, ще на п'ять років. Кандидатами на службу в RAID можуть бути особи до сорока років. Жінки-офіцери приймаються майже на всі посади.

Вертолітну підтримку забезпечує Sécurité Civile та Національна жандармерія. Тактичним розгортанням великих груп займається GIN

(Французька: Groupe interarmées d'hélicoptères). Даний підрозділ оснащений гелікоптерами SA330 PUMA, що базуються поблизу Авіабази Вільякубле. ГІН була створена в 2006 році, спочатку для підтримки спецпідрозділу жандармерії GIGN. З 2008 році при виникненні екстреної ситуації та спільного залучення для виконання поліцейських операцій бійці GIGN здійснюють підтримку та допомогу спецпідрозділу RAID.

Координація та управління між GIGN та RAID займається спільна організація під назвою Ucofi (Французька: Unité de координації сил втручання сил). З метою ефективного спільного використання двох підрозділів був розроблений нормативно-правовий акт, яким визначено порядок підпорядкованості (керівник/підлеглий) та взаємодії, а також зони відповідальності.

4. Аналіз розвитку та діяльності спеціальних підрозділів поліції Італії

У 1974 році в Італії за ініціативи префекта Еміліо Сантілло було створено Генеральну інспекцію з боротьби з тероризмом (IGAT). Поштовхом стало успішна операція німецького спецпідрозділу GSG-9, згодом тодішній міністр внутрішніх справ Італії Франческо Коссіга 24 жовтня 1977 року видав указ, яким наказав створити UN.I.S. (Спеціальний підрозділ втручання) для підтримки розслідувань терористичних актів шляхом проведення «командних» операцій силами GIS Карабінерів та NOCS Державної поліції.

Центральний оперативний підрозділ безпеки (NOCS), створений у 1978 році з метою протидії терористичним загрозам Італії. Спецпідрозділ спеціалізується на: звільненні заручників; нейтралізації особливо небезпечних злочинців; забезпеченні безпеки та супроводженні високопосадовців.

NOCS здобув всесвітню популярність завдяки операції з порятунку генерала Джеймса Лі Дозіра, який був викрадений «Червоною бригадою» в Падуї 28 січня 1982 року. Операцією керував молодий капітан Едуардо Перна, тодішній заступник командувача NOCS, який звільнив американського офіцера, засудженого бригадою до смертної кари, всього за 50 секунд і без жодного пострілу. Президент США Рональд Рейган особисто привітав Перну і вручив йому високу нагороду. У наступні роки NOCS також здійснив інші операції з визволення заручників, захоплених звичайними злочинцями. Серед найвідоміших – порятунок Данте Берардініеллі в 1989 році (з перестрілкою з викрадачами) і Аугусто де Мені в 1991 році (заручники звільнені силами NOCS) У 2001 році NOCS приєднався до європейської організації Atlas. З 2015 року NOCS також тренує сили

швидкого реагування державної поліції. Також в 2017 році стало відомо, що вперше жінка успішно пройшла відбір і приєдналася до спецпідрозділу NOCS.

Центральний оперативний підрозділ безпеки (NOCS) Державної поліції Італійської Республіки функціонує під оперативним керівництвом шефа оперативного командування спеціальних операцій у складі Центральної дирекції поліції громадської безпеки Міністерства внутрішніх справ Італії.

Бойовий склад загону поділено на 5 команд та дві секції:

Оперативна секція, яка складається з: двох оперативних груп для проведення спецзаходів; однієї оперативної групи із забезпечення безпеки; відділення з відбору, навчання та перепідготовки персоналу.

Секція оперативної підтримки, яка має у своєму складі: групи забезпечення зв'язку; групи транспортних засобів; групи медичного забезпечення.

Крім бойових груп у складі загону є оперативне командування та секретаріат, який займається адміністративною діяльністю.

Потрапити до загону NOCS можливо лише на добровільній основі, при умові, що кандидат має стаж служби в правоохоронних органах Італії не менше чотирьох років. Під час проведення конкурсу в підрозділ потенційні співробітники та допоміжний персонал проходять жорсткий багатоступінчастий відбір, який включає медичний огляд, психологічні тести, співбесіду з офіцерами загону та перевірку фізичної підготовленості. Характер перевірок не передбачає будь-яких пільг для жінок.

Кандидати, які пройшли попередній відбір, направляються на шестимісячний курс базового навчання, яке включає оперативну та тактичну підготовку, практичні стрільби, фізичні тренування, подолання перешкод, вивчення бойових мистецтв, альпінізм і скелелазіння, орієнтування на незнайомій місцевості та топографію.

Як правило, після навчання та проходження всіх тестів, відсіюється близько 90-95% кандидатів, ті що залишаються зараховуються до діючого складу підрозділу. Причому протягом перших двох років нові співробітники продовжують своє навчання, відвідуючи заняття у спеціальних центрах підготовки італійської поліції, армії та військово-морського флоту.

Бійці спецпідрозділу носять синій оперативний костюм із півмісяцем кольору італійського прапора з написом «ПОЛІЦІЯ» над значком департаменту з девізом «Sicut Nox Silentes» (тихі, як ніч). Тактичний костюм доповнюється бойовим жилетом, що складається з жилета з великими кишенями та поясом, на якому розміщена кобура (зазвичай настегновий ремінь).

Також існують наступні варіанти цієї уніформи: камуфляжний костюм; цільний і також доповнений бойовим жилетом, але рослинного кольору. В обох конфігураціях передбачена вогнестійка балаклава, щоб уникнути опіків і зберегти анонімність офіцера спецпідрозділу поліції. Системи індивідуального захисту складаються з бронежилетів і масок або щитків різного ступеня захисту. Крім того, нове спорядження доповнюється вдосконаленими бойовими жилетами палубного типу та куленепробивним шоломом Mich 2001. Для виконання спеціальних завдань на відкритій місцевості використовують також камуфляжний тактичний костюм кольору MultiCam.

NOCS озброєні самим передовим озброєнням – це пістолети Beretta PX4, які постачаються з кулеметом MP5 або MP7. Індивідуальна зброя – ніж Silente від італійської компанії Extrema Ratio. NOCS також оснащені штурмовими гвинтівками Benelli M4, HK416 і HK417, тоді як снайпери оснащені снайперськими гвинтівками HS Precision 2000 HTR, Victrix Scorpio, Sako TRG-22 і Victrix Pugo.

5. Аналіз розвитку та діяльності спеціальних підрозділів поліції Польщі

У середині 70-х років минулого століття ситуація з розповсюдженням тероризму на території Польщі досягла свого апогею, що спонукало керівництво МВС Польщі створити спеціальний підрозділ поліції, до основних повноважень якого належало вирішення найбільш небезпечних ситуацій, що загрожували суспільству. Одним із перших спецпідрозділів антитерору був Сектор охорони МВС Польщі, початком діяльності якого вважають травень 1976 р. Під час його створення за основу було обрано концепцію аналогічного підрозділу OSASTO поліції Фінляндії. У відборі взяли участь чотириста поліцейських м. Варшава, з яких успішно скласти вступні випробування спромоглися лише 47 осіб, які згодом стали осередком підрозділу. У період 1980–1990 рр. чисельність підрозділу зросла до 237 осіб, що було зумовлено погіршенням суспільнополітичної ситуації в країні, яскравим прикладом чого є те, що за зазначений період було вчинено 22 спроби незаконного заволодіння літаками, 8 з яких завершилися успіхом. Окрім охорони літаків, діяльність спецпідрозділу була спрямована на затримання озброєних правопорушників, боротьбу з організованою злочинністю, участь у пошуку потоплюючих та охорону VIP-осіб¹⁰.

¹⁰ Мозоль В. В. Система підготовки поліцейських кадрів у Польщі. *Світовий досвід підготовки кадрів поліції та його впровадження в Україні* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпропетровськ, 21 берез. 2016 р.). Дніпропетровськ, 2016. С. 337–339.

Останнє десятиріччя XX століття в Польщі характеризується пом'якшенням вимог паспортно-візового контролю, що вплинуло на істотне зменшення напруги в суспільстві та проведення реорганізації підрозділу Сектору охорони МВС Польщі. Так було зменшено кількість його бійців до 202, а також було змінено назву підрозділу на «антитерористичний відділ столичного департаменту поліції». На базі загону було створено навчальний центр, лави якого поповнились інструкторами піротехнічно-вибухової справи та переговорною командою спеціалістів-психологів. У 2000 р. в Центральному аеропорту м. Варшава було створено самостійну антитерористичну команду, в цьому ж році вона та Сектор охорони МВС отримали єдину назву – незалежні антитерористичні поліцейські команди (SPAP), що дозволило здійснити організацію цих підрозділів і вдосконалити їх спорядження та підготовку.

Події 2001 р. в Нью-Йорку та 2002 р. в Москві послугували новим поштовхом до зміцнення та реорганізації антитерористичних підрозділів Польщі. У другій половині 2002 р. було створено самостійний спецпідрозділ поліції, а саме Управління антитерористичних операцій, яке підпорядковувалось безпосередньо керівникові Головного поліцейського управління Польщі. Крім цього, був створений ще один спецпідрозділ поліції – бойове управління, головним завданням якого було забезпечення супроводу під час проведення слідчих дій. Незабаром бойове управління поліції отримало рівний з іншими антитерористичними підрозділами статус і його було перейменовано у Бюро антитерористичних операцій – BOA.

На той момент чисельність підрозділу становила 170 осіб, до головних завдань яких належало проведення антитерористичних операцій на всій території Польщі, здійснення контролю та навчання інших підрозділів поліції та розроблення єдиної тактики дій під час проведення спецоперацій.

Зараз підрозділ поліції BOA складається з двох бойових відділів, відділу навчання, оперативної підтримки, технічної підтримки, команди з міжнародної координації, керівника та його заступників – усього до 200 співробітників.

Бюро антитерористичних операцій здійснює свою діяльність у межах робочої групи ATLAS, що об'єднує спецпідрозділи поліції країн Європейського Союзу. Головними завданнями, які виконують бійці BOA, є боротьба з тероризмом та організованою злочинністю, поряд із цим на спецпідрозділ BOA покладено ще низку обов'язків, серед яких участь у ліквідації техногенних катастроф, проведення переговорів з особами, котрі забарикадувалися, здійснення силової підтримки інших поліцейських підрозділів, проведення розмінування

вибухонебезпечних предметів, охорона осіб, котрі є учасниками кримінального судочинства, участь у міжнародних навчаннях і координація та підготовка інших поліцейських підрозділів Польщі.

До претендентів на вступ до лав спецпідрозділу БОА висувають такі вимоги: вік від 24-х до 30-ти років, психологічна стійкість і фізична загартованість; попередня служба в поліції не є обов'язковою, однак кандидатам необхідно пройти базовий поліцейський курс навчання.

Після перевірки рівня фізичної підготовленості та психологічної стійкості на 9-місячний курс підготовки потрапляє не більше 15 % від початкової кількості кандидатів.

Базовий курс підготовки складається з виконання тесту Купера (біг протягом 12 хв на дистанцію не менше 3000 м), подолання спеціальної смуги перешкод, лазіння по канату заввишки 5 м два рази поспіль без допомоги ніг, жим штанги лежачи – 10 повторень з вагою, еквівалентною вазі тіла слухача, підтягування на високій перекладині – 25 повторень, згинання та розгинання рук в упорі лежачи – 50 повторень, плавання на дистанцію 200 м не повільніше за 4 хв, плавання під водою на дистанцію 25 м, стрибок у воду з висоти 10 м та 48-годинний вихід у високогір'я¹¹.

Навчання здійснюється на території підрозділу та має безперервний характер, під час якого відпрацьовується стрільба в умовах замкнутого простору, потрапляння до приміщень за допомогою вибухових пристроїв, звільнення заручників, які утримуються в транспортних засобах та будівлях, виконуються стрибки з парашутом із використанням гелікоптерів.

Особливу увагу приділяють медичній підготовці, що спрямована на формування у слухачів базових навичок надання допомоги особовому складу та постраждалим під час проведення спецоперацій.

Бійці Бюро антитерористичних операцій (БОА) забезпечуються новітніми зразками зброї та засобами індивідуального захисту, серед яких 9-мм пістолети Glock 17 та Walther P-99, пістолети-кулемети MP-5, MP-5 SD6 з глушником, штурмова гвинтівка G-36, карабін G-36 KA1 з оптичним прицілом, снайперські гвинтівки Sako TRG-21 та TRG-22 7.62 x51 mm NATO, 7,62-мм кулемет Калашникова ПКМ, а також 40-мм ручний гранатомет HK69 A1.

Залежно від місця проведення спецоперації (міської забудови чи сільської місцевості) бійці БОА використовують різноманітний

¹¹ Бондаренко В. В. Вимоги до фізичної підготовленості кандидатів до вступу на службу в Національну поліцію України. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*. 2017. Вип. 147, т. 2. С. 279–282.

камуфляж. Формений однострій складається із захисної маски на обличчя, захисних рукавиць, виготовлених з кевлару, захисних окулярів, налокітників та наколінників і захисного шолома, виготовленого зі склопластику Pro-Tec A-Alpha. Кожного співробітника БОА забезпечено бронежилетом марки «Moratex». Із транспортних засобів використовуються броньовані автомобілі марок «Land Rover Defender», «Ford Transit» і «Toyota». Для подолання значних відстаней або з метою швидкого реагування на ситуацію використовуються гелікоптери Mi-8, PzI Kania та PzI W-3 Sokol¹².

6. Аналіз розвитку та діяльності спеціальних підрозділів поліції Сполучених штатів Америки

У 1960-х роках у США відбулося дуже велика кількість пограбувань банків, які супроводжувалися захопленням заручників, що стало причиною створення спецпідрозділів поліції для боротьби з такими загрозами. Організаційно-штатна структура поліції США має велику кількість різноманітних тактичних підрозділів та в кожному штаті може відрізнятися, однак найбільш відомим є SWAT, що розшифровується як «спеціальна зброя і тактика».

У науковій літературі тривають дискусії щодо першості формування поліцейського підрозділу спеціального призначення, який використовував абревіатуру SWAT. Існує поширена в масовій культурі думка про те, що це сталося в м. Лос-Анджелесі, у 1967 році. Однак, згідно із даними, представленими в «Історичному словнику правоохоронної діяльності», перша задокументована згадка абревіатури SWAT (Special Weapons and Tactics – спеціальна зброя і тактика) датується 1964 роком у м. Філадельфії¹³.

Необхідність формування ППОП було обумовлено критичним зростанням кількості озброєних пограбувань банків. Департамент поліції Філадельфії ухвалив рішення про створення команди зі 100 офіцерів, які пройшли спеціальну підготовку та були оснащені відповідним озброєнням для оперативного реагування на пограбування, інші ситуації, що мають високий ступінь загроз громадянам та поліцейським, а також потребують особливих навичок володіння зброєю та спеціальними засобами.

У 1965 році Департамент поліції Лос-Анджелеса розпочав розробку тактики дій в умовах масових страйків, які супроводжувалися погромами, насильством, підпалами, що в свою чергу зумовило

¹² Ізбаш К. С. Зарубіжний досвід підготовки кадрів поліції в європейських країнах. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2013. № 1. С. 36–39.

¹³ SWAT (Special Weapons and Tactics). URL: <https://mil.in.ua/uk/blogs/swat-special-weapons-and-tactics/> (дата звернення: 30.04.2025).

формування концепції спеціального підрозділу, орієнтованого на боротьбу з масовими заворушеннями, а не з організованою злочинністю.

Прикладом такого підходу є досвід поліцейських спецпідрозділів у місті Делано, штат Каліфорнія. Під час тривалих фермерських протестів, хоча й ненасильницьких, місцева поліція превентивно сформувала загони, які використовували тактики контролю великих мас протестувальників, включаючи спостереження та залучення снайперів для виявлення та затримання потенційних провокаторів конфліктних ситуацій. Незважаючи на фокус на масових заворушеннях, поліція також усвідомлювала загрозу з боку окремих злочинців та організованих груп, на дії яких вона могла реагувати недостатньо швидко або ефективно.

Прикладом такої ситуації є випадок з техаським стрільцем Чарльзом Вітменом, який протягом 96 хвилин вбив 14 людей та поранив 31, перш ніж був ліквідований двома офіцерами поліції. Цей інцидент продемонстрував необхідність мати спеціально підготовлені підрозділи для швидкого та ефективного реагування на подібні ситуації.

У 1966 році сержант поліції Лос-Анджелеса Джон Нельсон запропонував ідею створення поліцейського спецпідрозділу інспектору Дерілу Гейтсу. Останній, в свою чергу, доніс цю ідею до свого керівництва. Гейтс бачив аббревіатуру SWAT як «Special Weapon Attack Team» (група спеціальної зброї для нападу). Проте керівництво відхилило таку пропозицію. За словами Гейтса, це могло статися через назву, яка могла викликати негативну реакцію в суспільстві. Заступник керівника департаменту поліції Лос-Анджелеса Едвард Девіс порадив Гейтсу змінити назву на сучасну – «Special Weapons and Tactics» (спеціальна зброя і тактика). Після цього ідея була повторно розглянута керівництвом і зрештою схвалена.

За словами Гейтса, він не був розробником тактики чи спеціального обладнання, яке мав використовувати новостворений підрозділ. Він був ідейним натхненником нової концепції та постійно підтримував та допомагав усім, хто був залучений у створенні нового спецпідрозділу.

У 1967 році був сформований SWAT Лос-Анджелеса, який складався з 15 команд по 4 особи в кожній. Члени команд були добровольцями та отримували пільги за підвищений ризик, зокрема, підвищену заробітну плату. Крім того, вони повинні були постійно тренуватися у стрільбі та тактично-спеціальних прийомів.

Основою новоствореного підрозділу SWAT стали офіцери поліції, які отримали бойовий досвід в Корейській та В'єтнамській війні під час проходження служби в Збройних силах США.

Окрім зброї, яку виділив департамент поліції, використовувалася також конфіскована зброя. Транспорт для підрозділу слугували викуплені вантажні фургони. Законодавча база, яка надавала подібним підрозділам ширші повноваження, була прийнята у 1967-1968 роках за сприяння республіканця Дональда Сантареллі. Ухвалення цього законодавства відбувалося на тлі збільшення кількості бунтів, расових заворушень, діяльності партії «Чорних пантер» та війни з наркотиками, яка в той час тільки починалася в США.

Першим серйозним випробуванням для SWAT поліції Лос-Анджелеса стала операція з обшуку штаб-квартири «Чорних пантер» 9 грудня 1969 року. Формальним приводом для обшуку було оголошено пошук нелегальної вогнепальної зброї. Внаслідок чотиригодинного бою, що зав'язався під час облоги штаб-квартири, троє поліцейських та троє членів «Чорних пантер» отримали поранення.

Незважаючи на те, що операція формально була визнана успішною, Департамент поліції Лос-Анджелеса зазнав критики за те, що дії SWAT нівелюють різницю між поліцією та армією. Замість використання методів діалогу та мирного врегулювання ситуації, поліція вдалася до силових методів, що спровокувало вуличне зіткнення.

У 1971 році SWAT Лос-Анджелеса був переведений до Metropolitan Division, де підрозділ став окремим взводом D. LAPD Metropolitan Division – це окремий спеціальний департамент поліції Лос-Анджелеса, який поділений на взводи А, В, С та G, що спеціалізуються на боротьбі з крадіжками, злочинністю та приборкуванням бунтів, та Е – до якого входить кінна поліція.

Ще однією відомою операцією тогочасного SWAT стала операція з ліквідації членів ліворадикального терористичного угруповання «Сімбйоністська армія звільнення» (Symbionese Liberation Army – SLA), яка проводилася у травні 1974 року. Дане угруповання під час своєї діяльності здійснювало: пограбування банків, супермаркетів, викрадення людей, автомобілів і захоплення заручників.

Слідчим поліції Лос-Анджелеса вдалося відстежити один із будинків SLA у південній частині міста, SWAT встановив периметр навколо району та почав евакуювати його жителів. Члени SLA забарикадувалися в будівлі та почалася перестрілка. Після того, як терористи не відреагували на усні команди здатися, поліція застосувала сльозогінний газ. Повідомляється, що SLA випустила приблизно

3700 куль, але в результаті бою в забарикадованому будинку спалахнула пожежа, внаслідок якої терористи загинули.

Успішні поліцейські операції, проведені без втрат серед особового складу, сприяли поширенню практики формування аналогічних поліцейських підрозділів спеціального призначення по всій території Сполучених Штатів Америки. Назви цих підрозділів варіюються не тільки в межах окремого штату, але й окремого округу.

Найбільш поширеними аббревіатурами є SWAT (Special Weapons and Tactics), що зустрічається, наприклад, у Каліфорнії, Арізоні, Луїзіані, Орегоні та Техасі, та SRT (Special Response Team або Special Reaction Team), поширена в Міннесоті, Канзасі, Меріленді, Огайо та інших штатах. Окрім зазначених аббревіатур, існують і унікальні назви, такі як STOP (Special Tactical Operations Team) у Массачусетсі, STATE (Special Tactical Assault Team Element) у Меріленді та TEAMS (Technical Emergency And Mission Specialists) у Нью-Джерсі. Також можна зустріти такі назви, як SERT (Special Emergency Response Team) та TSU (Tactical Services Unit або Tactical Support Unit).

З 1972 року поліцейські підрозділи спеціального призначення в США щорічно здійснювали сотні рейдів по боротьбі з виробництвом та розповсюдженням наркотичних та психотропних речовин. У 1980-х роках кількість таких спеціальних поліцейських операцій зросла до 3000 на рік, а в 1996 році було проведено майже 30 000 рейдів. Сформована тенденція викликає занепокоєння, оскільки значна частина цих операцій супроводжувалася перестрілками, що призвело до подальшої мілітаризації поліцейських спецпідрозділів та поліції в цілому.

За даними газети «The Capital Times», надання вогнепальної зброї ППОП від Міністерства оборони США сприяли значному розширенню штату спецпризначенців, збільшенню масштабів та підвищенню ефективності їх операцій. Згідно з інформацією, опублікованою в газеті, у 1990-х роках військові передали поліцейським відділкам штату Вісконсін майже 100 000 одиниць військового майна, включаючи броньований транспорт, спеціальне обладнання та спорядження, озброєння, набої, засоби індивідуального захисту тощо.

Дослідження «Мілітаризація американської поліції», проведене професорами кримінального права Пітером Краскою та Віктором Каппелером, виявило, що з початку 1980-х до кінця 1990-х років кількість випадків застосування воєнізованих підрозділів поліції зросла вдесятеро.

Після кожного військового конфлікту, в якому США брали участь, кількість надлишкового майна, яке армія передавала поліції, постійно

збільшувалася. Саме тому локальний SWAT будь-якого американського містечка може мати цілий автопарк броньованих машин.

Структура підрозділів спеціального призначення може варіюватися залежно від штату США. Спецпризначенців можна класифікувати на дві категорії: ті, хто залучається до проведення спеціальних заходів на постійній основі, та ті, хто залучається лише за необхідності, перебуваючи на патрулюванні.

Перша категорія – це бійці, які знаходяться в постійній готовності до реагування на виклики. Їхній час переважно займають тренування, інструкторська діяльність, обслуговування та ремонт озброєння, технічних засобів, а також діловодство. За необхідності спецпризначенці можуть залучатися до патрулювання. Сформована практика є типовою для великих міст з високою частотою викликів, де потрібна постійна готовність до дій.

Друга категорія – це офіцери поліції, які, головним чином, патрулюють вулиці та залучаються до виконання спеціальних завдань лише за необхідності. Для скорочення часу реагування та прибуття на місце події все необхідне спорядження зберігається в патрульному автомобілі.

Така практика найчастіше зустрічається в окружній поліції, поліції невеликих міст або в шерифських департаментах, хоча у великих містах таке також практикують.

Прикладом є Нью-Йоркський ESU, де бійці постійно знаходяться на патрулюванні вулиць і застосовуються тільки за потреби. У деяких департаментах застосовується гібридна практика, коли є основний склад спецпідрозділу і за потреби на його підкріплення можуть бути викликані офіцери з патрулювання. Зазвичай особовий склад ділять на команди чисельністю від 4 до 6 осіб в кожній. Очолює регіональний підрозділ SWAT лейтенант.

Підсумовуючи інформацію з різних джерел і документів різних департаментів, можна виділити основні посади, які зустрічаються найчастіше:

- 1) *відповідальний офіцер* – посадова особа, що уповноважена приймати рішення стосовно проведення спеціальних поліцейських операцій, керувати діями спецпідрозділу на місці і проведенням завдання в цілому. Він проводить брифінги перед початком, аналізує помилки в роботі і в цілому проводить роботу щодо злагодженості дій особового складу.

- 2) *командир групи* – безпосередньо керує діями групи під час проведення спеціальної поліцейської операції;

3) *боєць* – поліцейський або група поліцейських, що не мають вузької спеціалізації і можуть виконувати різні ролі, в тому числі водія;

4) *снайпер, контрснайпер* – поліцейський або група поліцейських, що в основному займається спостереженням за місцем проведення спеціальної операції, виявленням підозрюваних і ліквідацією загроз;

5) *брітчер* – поліцейський з тараном, що займається відкриванням дверей і проламуванням стін;

6) *щитовий* – поліцейський зі щитом, що йде попереду групи;

7) *тактичний медик* – поліцейський, що може надати першу домедичну допомогу.

Окрім бойових і командних спеціалізацій є й допоміжні:

1) *переговірник* – для проведення переговорів у нестабільних ситуаціях;

2) *водій-оператор* спеціальних транспортних засобів – окрема спеціалізація пов'язана з тим, що сучасний спеціальний поліцейський транспорт може обладнуватися допоміжними технічними засобами і вимагати спеціальних навичок;

3) *відповідальний за матеріально-технічну частину* – посадова особа або група осіб, яка проводить перевірку і за потреби ремонт озброєння, технічних засобів і транспорту.

Вище перераховані спеціалізації не потрібно сприймати як єдиний стандарт, вони можуть відрізнятися за назвами, поєднуватися або не використовуватися.

Серед основних завдань, передбачених функціональними обов'язками бійця SWAT, слід виділити такі: звільнення заручників, боротьба з груповими порушеннями публічного порядку, забезпечення вогневої підтримки під час затримання підозрюваних, що забарикадувалися, здійснення рейдів, спрямованих на боротьбу з наркомафією, забезпечення периметру безпеки під час офіційних заходів для здійснення контрснайперської діяльності¹⁴.

Процес підготовки та відбору кандидатів до підрозділів SWAT характеризується варіативністю та відсутністю уніфікованих критеріїв. Перше переважно кандидатами на посаду оперативника SWAT є діючі працівники поліції, котрі виявили бажання проходити службу в лавах загону, досконально знають законодавчу базу, мають бездоганну характеристику і пройшли співбесіду та письмове психологічне випробування. Зазвичай перевага надається досвідченим поліцей-

¹⁴ Долгополова М. М., Кравченко І. С. Окремі питання професійної підготовки поліцейських. *Світовий досвід підготовки кадрів поліції та його впровадження в Україні* : матеріали Міжнар. наук.- практ. конф. (Дніпропетровськ, 21 берез. 2016 р.). Дніпропетровськ, 2016. С. 178–180.

ським, зокрема колишнім військовослужбовцям, особливо ветеранам бойових дій.

Як приклад можна навести тести, розроблені Національною Асоціацією Тактичних Офіцерів, які можуть слугувати певним стандартом оцінювання фізичної підготовки:

- *Біг на 800 метрів*: час пробігу понад 4 хвилини 30 секунд вважається незадовільним, максимальний бал присвоюється за результат менше 3 хвилин 14 секунд.

- *Біг на 400 метрів*: час пробігу понад 3 хвилини 45 секунд вважається незадовільним, максимальний бал присвоюється за результат менше 2 хвилин 44 секунд. Умовами виконання є використання рюкзака вагою до 10 кілограмів та протигазу без фільтра.

- *Бьорні*: норматив виконується протягом 3 хвилин. Менше 37 повторень вважається незадовільним результатом, більше 50 – максимальним.

- *Присідання*: норматив виконується протягом 2 хвилин. Менше 63 повторень вважається незадовільним результатом, більше 75 – максимальним. Умовами виконання є використання додаткового навантаження у 10 кілограмів та протигазу без фільтра.

- *Відтискання*: норматив виконується протягом 1 хвилини. Менше 11 повторень вважається незадовільним результатом, більше 20 – максимальним.

Підготовка особового складу здійснюється протягом шести місяців, як на базі департаменту, так і у військових навчальних центрах, а також із залученням приватних компаній. Під час курсу бійці повинні опанувати навички роботи зі спеціальним обладнанням (щити, камери, тарани), тактичні прийоми та дії в різних умовах, включаючи роботу з особами, що забарикадувалися, звільнення заручників, екстремальне водіння автомобілем, керування спеціальним броньованим транспортом та використання встановлених на ньому технічних засобів. Крім цього, курс включає медичну та психологічну підготовку, курси лідерства, курси з роботи з вибухівкою, штурмовий альпінізм, розширений курс стрілецької підготовки, планування операцій та інші дисципліни, спрямовані на забезпечення успішного виконання завдань.

Основним озброєнням підрозділів SWAT є автомати на платформі AR-15 від різних виробників, серед яких найчастіше зустрічаються Colt M4, рідше HK 416, а в деяких локальних підрозділах – навіть SIG MCX. З пістолетів-кулеметів перевага надається HK MP5 у різних модифікаціях, рідше зустрічається HK UMP. Для озброєння використовуються пістолети Glock різних генерацій, Beretta 92, Sig Sauer P226, P229, HK USP, FN Five-seveN. Снайперські гвинтівки

представлені моделями Remington 700 та Barrett M82. Як снайперська гвинтівка також використовується M14. Переважно використовуються гвинтівки під патрон .308 Winchester. Дробовики представлені моделями Benelli M1, Remington 870, Beretta 1301 та FN P12.

Автотранспорт також представлений у різних варіаціях. Часто зустрічаються MRAP MaxxPro, Caiman, рідше Cougar та RG-31 або RG-33. Найпоширенішими зразками броньованої техніки, що використовуються підрозділами SWAT, є броньовані автомобілі BearCat та Bear різних модифікацій виробництва компанії Lenco. У менш поширених випадках, через застарілість, зустрічаються Cadillac Gage Ranger та Cadillac Gage Commando. Окремі департаменти використовують навіть M113 та LAV.

Департаменти з обмеженим фінансуванням часто вдаються до використання переобладнаних інкасаторських фургонів. Окрім цього, використовуються броньовані вантажівки, модифіковані компанією The Rook з промислових CAT. Автомобілі мають додаткове бронювання кабіни та ходової частини, а також можуть бути обладнані щитами, таранами, ковшами, підйомниками та лебідками.

Окрему увагу слід приділити мобільним командним пунктам, розміщеним на базі різних вантажних автомобілів. Зазвичай вони перебувають на балансі департаменту, а не виділяються спеціально для потреб SWAT, хоча існують і винятки.

Уніформа особового складу також різниться. У деяких містах, таких як Нью-Йорк, Лос-Анджелес, Даллас, Нешвілл, Мемфіс, Сакраменто, Сан-Франциско та Новий Орлеан, використовується темно-синя форма. У Лас-Вегасі, Чикаго, Атланті, Сан-Дієго, Денвері, Форт-Ворті, Луїсвіллі, Джексонвіллі, Маямі та багатьох інших містах формою встановленого зразка є Ranger green. Multicam використовується в Остіні (там іноді носять і Woodland), Х'юстоні, Біллінгсі, Солт-Лейк-Сіті та інших містах. Іноді можна побачити форму OCP, MARPAT та Woodland, а також форму кольору койот або Gray wolf.

Щодо засобів індивідуального захисту, ситуація також неоднозначна. Деякі департаменти використовують виключно бронежилети та шоломи, закуплені штатом, з федерального бюджету або передані армією, тоді як інші можуть дозволити собі придбання обладнання від приватних виробників.

Все залежить від фінансування департаменту ППОП. У деяких округах та містах бійці SWAT можуть мати на озброєнні прилад нічного бачення GPNVG-18, як, наприклад, у окрузі Харріс, штат Техас. Інші можуть мати PVS-14, PVS-15 або не мати приладів нічного бачення взагалі.

Із метою примусового потрапляння до приміщень використовують ручні тарани та набої з властивостями відмикання. Також до нелетальної зброї слід віднести гранати зі сльозогінним газом, світлошумові гранати, електрошокові пристрої та набої, споряджені гумовими зарядами.

Концепція SWAT стала основою для більшості сучасних поліцейських спецпідрозділів у світі, і її вважають золотим стандартом якості та ефективності. Аббревіатура SWAT стала частиною масової культури, а спецпідрозділи американської поліції часто з'являються в іграх, фільмах і кіносеріалах.

7. Аналіз розвитку та діяльності спеціальних підрозділів поліції Бразилії

BOPE (Batalhão de Operações Policiais Especiais) – спеціальний підрозділ військової поліції штату Ріо-де-Жанейро (PMERJ) у Бразилії, основним завданням якого є проведення спеціальних операцій у міських фавелах, що часто включають вуличні бої. Враховуючи специфіку злочинності у фавелах, підрозділи BOPE мають значно потужніше озброєння та спеціальне обладнання порівняно зі звичайними правоохоронними органами.

Ідея створення спеціалізованого поліцейського підрозділу, здатного ефективно діяти в умовах підвищеного ризику, виникла після трагічного інциденту із захопленням заручників у пенітенціарному закладі Еварісто де Мораес у 1974 році. Під час спроби придушення бунту та звільнення заручників загинув директор в'язниці та кілька ув'язнених.

Наказом військової поліції PMERJ № 014 від 19 січня 1978 року було створено ядро роти спеціальних операцій NuCOE (Núcleo da Companhia de Operações Especiais). Формування підрозділу відбувалося відповідно до проекту, розробленого капітаном військової поліції Пауло Сезаром Амендолою де Соузою, який був учасником невдалої операції в тюрмі Еварісто де Мораес у 1974 році. NuCOE комплектувався з поліцейських-добровольців, які мали досвід служби у Збройних силах Бразилії (включаючи спеціальні операції, курс дій в джунглях та курс протидії партизанам) або в Морській піхоті Бразилії.

У 1980 році символом NuCOE став пронизаний кинджалом череп, прикрашений двома схрещеними гарматами. Цей символ зберігся в геральдиці BOPE донині.

Наказом військової поліції PMERJ № 33 від 7 квітня 1982 року NuCOE почав діяти на базі ударного поліцейського батальйону, увійшовши до складу цього підрозділу та отримавши позначення роти поліцейських операцій COE (Companhia de Operações Especiais).

Наказом військової поліції PMERJ № 11 094 від 23 березня 1988 року підрозділ було реорганізовано в Окрему роту спеціальних операцій CIOE (Companhia Independente de Operações Especiais), яка отримала право самостійно проводити поліцейські операції на всій території штату Ріо-де-Жанейро. Того ж року відбулося бойове хрещення підрозділу під час операцій у фавелі Росінья.

Наказом військової поліції PMERJ № 16374 від 1 березня 1991 року було створено Батальйон спеціальних поліцейських операцій (BOPE) шляхом ліквідації його попередника CIOE.

12 червня 2000 року батальйон був залучений до операції зі звільнення заручників з автобуса 174-го маршруту в Ріо-де-Жанейро. Злочинець, озброєний револьвером, захопив автобус із пасажирами. Після невдалих переговорів, під час штурму автобуса, поліцейський випадково поранив заручницю, а злочинець також завдав їй поранення. Злочинця було затримано, але згодом він загинув за нез'ясованих обставин під час транспортування до відділку поліції.

Цей інцидент виявив недостатню підготовку підрозділу до вирішення кризових ситуацій із захопленням заручників. У зв'язку з цим, у грудні 2000 року було створено Групу тактичного втручання GIT (Grupamento de Intervenção Tática), яка стала спеціалізованим підрозділом з порятунку заручників у складі BOPE.

За наступні 12 років GIT врятувала понад 200 заручників, причому 80% інцидентів було вирішено шляхом переговорів. Ефективність переговорного процесу забезпечувалася, зокрема, завдяки наявності в штаті батальйону психолога, який надавав консультації переговорникам та оперативно складав психологічний профіль злочинця.

У 2001 році BOPE прийняла на озброєння броньовані машини «Caveirão» («Великий череп») для захисту особового складу під час рейдів у фавелах. Використання бронетехніки викликало критику з боку правозахисних організацій через розміщення на машинах символіки у вигляді черепа, пронизаного кинджалом.

Незважаючи на критику, BOPE неодноразово демонстрував ефективність своїх методів боротьби зі злочинністю. У листопаді 2010 року бійці батальйону за підтримки вертольотів та бронетранспортерів бразильської морської піхоти провели успішну операцію з очищення фавел Віла-Крузейру та Комплексу ду Алеману від злочинних угруповань.

Бійці BOPE також забезпечували громадську безпеку під час Чемпіонату світу з футболу 2014 року та Літніх Олімпійських ігор 2016 року, що проходили в Ріо-де-Жанейро.

Структура ВОРЕ складається з: командування, оперативної групи, бойових відділів та навчального підрозділу. Бойові відділи включають снайперські пари, штурмові групи та групи забезпечення.

Завдання батальйону поділяються на три основні види: поліцейські, спеціальні та навчальні.

Для реагування на кризові ситуації ВОРЕ має у своєму складі підрозділ тактичного втручання ITU (Unidade de Intervenção Tática), який складається з трьох груп: 1) група переговорів та аналізу GNA (Grupo de Negociação e Análise); 2) група високоточних снайперів GAP (Grupo de Atiradores de Precisão); 3) група звільнення та порятунку GRR (Grupo de Retomada e Resgate).

Бійці ITU залучаються до найскладніших операцій, що потребують високого рівня підготовки та використання спеціальних ресурсів.

Переговори є першим тактичним варіантом, який розглядається під час кризової ситуації, оскільки вони можуть забезпечити мирне вирішення конфлікту. Завданням переговорників є встановлення контакту зі зловмисником, завоювання його довіри та переконання звільнити заручників (за наявності) і здатися правоохоронним органам. Більшість інцидентів вирішуються шляхом переговорів без застосування сили. Офіцери, які виконують роль переговорників, проходять спеціальну підготовку на відповідних курсах, що проводяться в підрозділі.

У ВОРЕ є психолог, який надає консультації переговорникам та антикризовому менеджеру, допомагає визначити психологічний профіль зловмисника та надає необхідну підтримку. Навчання групи GNA базується на аналізі реальних кейсів та моделюванні інцидентів.

ВИСНОВКИ

Аналіз практичних засад функціонування спецпідрозділів поліції зарубіжних країн дозволив дійти висновку, що, попри те, що кожна країна має власну систему підготовки спецпризначенців, існують спільні тенденції, характерні для більшості зарубіжних країн, а саме: підвищені вимоги й жорстко регламентований відбір кандидатів на службу в спецпідрозділ, особливий статус усередині галузевого відомства, тотожні функціональні обов'язки, наявність спеціальних засобів захисту та нападу й використання системи професійної підготовки майбутніх спецпризначенців, що охоплює фізичну,

поліцейську (тактичну й оперативну), вогневу, правову, психологічну, медичну, вибухотехнічну та дайверську підготовку¹⁵.

На наш погляд міжнародні стандарти у формуванні спеціальних підрозділів поліції закордонних країн можна класифікувати за наступними критеріями:

1) *за принципом відбору кадрів*: станом здоров'я (підвищенні вимоги до здоров'я, встановлені стандарти до зросту, ваги та перенесених операцій); вікові обмеження (встановлений граничний вік прийняття на службу в спецпідрозділи поліції (переважно до 35 років); вимоги до попереднього стажу (досвіду служби) – подати заявку для участі в конкурсі можуть особи, які вже проходять службу в поліції або мають бойовий досвід; репутація, потрібно мати позитивну характеристику, яку здобули під час проходження служби в поліції; також вивчаються автобіографічні дані найближчого оточення (родичів);

2) *системою підготовки та навчання*: курси професійної підготовки складають шість місяців; велика кількість різноманітних навчальних дисциплін, які включають практичні стрільби в міській місцевості, під час переслідування злочинців на транспортному засобу, контраварійне управління автомобілем, вододолазна підготовка, стрибки з парашутом, розвідка, снайперська та контрснайперська підготовка, рукопашний бій, вибухотехнічна справа, забезпечення особистої безпеки перших осіб держави; участь в спільних міжнародних антитерористичних навчаннях, зокрема у щорічному турнірі серед антитерористичних спецпідрозділів «SWAT World Challenge»;

3) *чіткою організаційно-штатною структурою та розподіленням службових повноважень, а також порядком взаємодії*: приблизно спецпідрозділи діляться на три напрямки (штурмові групи (активних дій); фахівці по переговорах, психологи; адміністрація та матеріально-технічне забезпечення); визначений алгоритм дій при екстрених ситуаціях та взаємодії поліцейських підрозділів;

4) *високоякісне матеріально-технічне забезпечення*: тактична перевага спецпідрозділів поліції над злочинцями полягає в наявності сучасної зброї з високими тактико-технічними характеристиками; сучасна техніка, спорядження та обладнання, які дають змогу оперативно прибувати на місце події та захищає від травмувань особовий склад.

¹⁵ Ігнатенко Н. В. Розвиток фізичної витривалості студентів вищих навчальних закладів з використанням різних рухових режимів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2015. 18 с.

Аналізуючи нормативно-правові акти європейських країн, які поширюються на формування спецпідрозділів поліції, ми дійшли висновку про певні відмінності українського законодавства, особливо щодо дій поліцейських під час воєнного стану. Так, згідно Декларації про поліцію, яка була прийнята 08 травня 1979 року Парламентською Асамблеєю Ради Європи встановлені стандарти поведінки поліцейського під час війни і надзвичайного стану (іноземної окупації).

Декларацією про поліцію визначено, що поліцейський продовжує виконувати свої завдання охорони громадян і майна під час війни і ворожої окупації в інтересах громадянського населення. Тому він не має статусу «учасника військових (бойових) дій» і до нього не відносяться положення Третьої Женевської конвенції від 12 серпня 1949 року, що стосується поводження з військовополоненими.

Під час окупації поліцейський: не бере участь в операціях проти сил опору; не бере участь у заходах для використання населення у військових цілях і для охорони військових об'єктів.

Якщо поліцейський виходить у відставку під час ворожої окупації через примус до виконання незаконних наказів окупаційної влади, що суперечать інтересам громадянського населення, а також через відсутність альтернативних варіантів дій, він має право на відновлення на службі після завершення окупації без втрати прав і привілеїв, якими користувався б у разі продовження служби.

Поліцейський не підлягає кримінальній або дисциплінарній відповідальності під час окупації, так і після завершення за добровільне виконання наказу органу влади, що вважався компетентним, якщо такий наказ відповідав його службовим обов'язкам щодо забезпечення безпеки цивільного населення.

Окупаційна влада не застосовує дисциплінарних або юридичних заходів проти поліції за виконання наказів попередньої влади, відданих до окупації. З вище наведеного можливо зробити висновок, що в європейських країнах поліція не має статусу комбатанта.

ППОП зарубіжних країн призначені для виконання завдань та спеціальних поліцейських операцій щодо боротьби з тероризмом та організованою злочинністю в міській інфраструктурі, з групами злочинців озброєних стрілецькою зброєю нормального калібру (понад 6,5 до 9 мм), які класифікуються за бойовими можливостями: пістолети; пістолети-кулемети; автомати; гвинтівки; ручні кулемети. Відповідно міжнародні стандарти у процесі формування своїх підрозділів поліції особливого призначення мають свою особливість. ППОП за своїм штатом мають невелику кількість особового складу (до 500 чоловік). Це обумовлено тим, що в 21 столітті вдалося стабілізувати та зменшити організовану злочинність, а також кількість

надзвичайних подій пов'язаних з тероризмом. Високий рівень життя, розвиток страхування майна та систем охоронної сигналізації також відіграв позитивну роль в зменшенні злочинності.

Однак, в 2022 році Україна зіштовхнулася з повномасштабним вторгненням, що підірвала систему колективної світової безпеки, встановлену після Другої світової війни.

Збройні сили російської федерації почали наступ відразу з кількох напрямків: північного (Київська, Сумська та Чернігівська області), східного (Донецька, Луганська та Харківська області) й південного (із окупованого Криму на Херсон – Миколаїв – Запоріжжя – Маріуполь).

У перші дні окупанти йшли колонами військової техніки, наче на параді. Але на всіх напрямках українська армія давала жорстку відсіч загарбникам. ППОП також продемонстрували високу ефективність, а саме «КОРД», «ТОР», «Сафарі» та «Цунамі», які успішно виконували бойові завдання та ведення бойових дій військами російської федерації, забезпечували здійснення заходів з національної безпеки і оборони Батьківщини та територіальної цілісності, відсічі і стримування збройної агресії з боку збройних сил російської федерації проти України.

В 2023 році було створено ДПОП «ОШБ «Лють» для посилення обороноздатності України в умовах повномасштабної війни з російською федерацією. Штат на момент створення був до 6 000 осіб. Потрібно було швидко укомплектувати підрозділи кадрами. Дане питання вирішувалося наступним чином, частину підрозділів було укомплектовано діючими поліцейськими з територіальних підрозділів поліції (Головних управлінь Національної поліції в областях) частину було призвано на службу рекрутинговою компанією з числа добровольців. Особливі вимоги до кандидатів на службу не висувалися. Основні вимоги до кандидатів на службу були сформовані наступним чином: громадянство України; вік від 18 років; вільне володіння українською мовою, що засвідчується документом про повну загальну середню освіту за умови, якщо такий документ підтверджує вивчення особою української мови як навчального предмета (дисципліни), або державним сертифікатом про рівень володіння державною мовою, що видається Національною комісією зі стандартів державної мови; повна загальна середня освіта; високий рівень фізичної підготовки; знання Конституції України, ЗУ «Про Національну поліцію», ЗУ «Про запобігання корупції», Кодексу України про адміністративні правопорушення; відсутність судимостей.

Тому формування ДПОП «ОШБ «Лють» в 2023 році здійснювалося на загальних вимогах щодо кандидатів на службу в поліцію. Однак незважаючи на незначні вимоги до фізичного здоров'я вирішальним

виявився психологічний відбір, який відбувався після виконання першого бойового завдання.

У зв'язку з тим, що інформація про ППОП знаходиться під грифом «таємно» неможливо встановити відсоток поліцейських ДПОП «ОШБ «Лють», які виявили бажання звільнитися за власним бажанням в 2023 та 2024 році та слід зазначити, що вагомою причиною стало переоцінка життєвих цінностей, а також пріоритетів. В 2024 році Національна поліція України застосувала експериментальний метод, коли з спецпідрозділів територіальних органів (Головних управлінь Національної поліції в областях) частина особового складу призначалася в структурні підрозділи ДПОП «ОШБ «Лють» та після виконання бойових завдань (ротації) призначалися знову в свій підрозділ.

Підсумовуючи вище викладене ми дійшли висновку, що міжнародні стандарти потрібно застосовувати у процесі формування ДПОП «ОШБ «Лють», однак практично реалізувати закордонний досвід можливо лише після завершення воєнного стану в Україні та зменшення кількості особового складу підрозділів спеціального призначення. Під час виконання завдань щодо стримування збройної агресії російської федерації проти України багато поліцейських ППОП отримали поранення, в тому числі тяжкі поранення, які в свою чергу призвели до погіршення фізичного стану та не можуть за станом здоров'я проходити службу в спецпідрозділах, але при вирішенні питання щодо звільнення (вивільнення) поліцейських ППОП необхідно толерантно підійти та запропонувати даній категорії осіб інші посади, в тому числі в структурі Національної поліції України до яких вимоги за станом здоров'я менш високі. У зв'язку з необхідністю комплектування великою кількістю особового складу спецпідрозділів поліції України здійснити в сучасних реаліях зробивши високі вимоги до здоров'я, інтелектуальних здібностей та фізичної підготовки неможливо. Тривалість навчання та підготовки особового складу ППОП України є відносно швидким та триває до двох місяців. Підготовка проводиться в навчальних закладах поліції зі специфічними умовами, військових навчальних центрах, приватних навчальних центрах та в структурних підрозділах ДПОП «ОШБ «Лють».

Серед професійних бійців спецпідрозділів існує думка, що професійне становлення спецпризначенця настає після трьох років служби та довготривалих тренувань. Однак сектор оборони України вже потребує військових та особового складу, який готовий виконувати бойові завдання та часу на їхню ефективну підготовку немає. Також особовий склад спецпідрозділів SWAT, GSG 9, GIGN, RAID, NOCS, BOA, BOPE залучається для боротьби з тероризмом, організовано

злочинністю, незаконним виробництвом, продажем або розповсюдженням наркотичних речовин в особливо великих розмірах, пограбуванням банків, захопленням заручників, охороною та супроводом політичних діячів, тому виконання даних завдань та функцій має свою специфіку та відмінність від практичних завдань ДПОП «ОШБ «Лють». В першу чергу відмінність полягає, що всі закордонні спецпідрозділи виконують свою діяльність в мирний час та залучаються переважно лише в екстрених ситуаціях. Нами сформовано думку, що повноваження, завдання та функції ДПОП «ОШБ «Лють» мають спрямування не так правоохоронного, як воєнного характеру. ППОП на території України здійснюють свої посадові обов'язки в воєнний стан виконуючи бойові завдання на рівні з військовослужбовцями Збройних Сил України проти діючої армії російської федерації, яка застосовує не тільки стрілецьку зброю, але й артилерію, в тому числі реактивну артилерію, яка здатна уражати велику площу територій на відстань до 40 кілометрів, танки Т-90М (дальність пострілу до 12 000 метрів), керовані авіаційні бомби (дальність скиду до 60 кілометрів, похибка від цілі до 10 метрів, може зруйнувати двохповерховий будинок), FPV-дрони, зброю масового ураження, в вигляді дії сильнодіючих отруйних речовин, які заборонені Конвенцією про заборону розробки, виробництва, накопичення, застосування хімічної зброї та про її знищення. Підрозділи ДПОП «ОШБ «Лють» також використовують військове озброєння та техніку: американські гаубиці М101 калібру 105 мм; самохідні установки 2С22 «Богдана»; бойові танки Т-64БВ зразка 2017 року; бронетехніку (М113, Дозор-Б, Козак-2); роботизовані комплекси (Шабля, VEPR, Ratel S), FPV-дрони, комплекси радіоелектронної боротьби, радіоелектронної розвідки. Також в 2024 році створений новий підрозділ – Управління медичного забезпечення, який готовий надавати високоякісну медичну допомогу особовому складу Департаменту, тоді як в спецпідрозділах зарубіжних країн лише домедичну підготовку.

Отже, в умовах воєнного стану, що триває в Україні з 2022 року по теперішній час, формування та функціонування ДПОП «ОШБ «Лють» вимагає адаптації міжнародних стандартів відповідно до реалій виконання заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії російської федерації проти України. У той же час, комплектування спецпідрозділів поліції в умовах війни вимагає балансу між високими стандартами та оперативністю, що не завжди дозволяє дотримуватися ідеальних вимог до фізичної та інтелектуальної підготовки, а також термінів навчання та підготовки. Незважаючи на необхідність інтеграції передового світового досвіду та міжнародних стандартів, його повноцінна

реалізація можлива при скасуванні воєнного стану на території України та проведення переатестації особового складу ДПОП «ОШБ «Лють» із запровадженням соціальної підтримки поранених спецпризначенців та іншої категорії поліцейських, які не зможуть пройти атестацію.

АНОТАЦІЯ

У статті досліджується застосування закордонного досвіду та міжнародних стандартів у процесі формування підрозділу поліції особливого призначення «Об'єднана штурмова бригада Національної поліції України «Лють». Здійснено аналіз історичних передумов створення підрозділів спеціального призначення у світі, вивчено досвід Великої Британії у формуванні першого підрозділу спеціального призначення та встановлено його ефективність під час Другої світової війни. Детально розглядаються моделі організації, підготовки та діяльності спеціальних підрозділів поліції Німеччини (GSG 9), Франції (GIGN, RAID), Італії (NOCS), Польщі (BOA), США (SWAT).

Особливу увагу приділено принципам підготовки спецпризначенців за кордоном, включаючи орієнтацію на конкретний досвід, концептуалізацію, активне експериментування, індивідуальний підхід та розвиток фізичних якостей. Проаналізовано етапи відбору кандидатів, зміст базової та спеціальної підготовки, а також особливості матеріально-технічного забезпечення розглянутих підрозділів.

Наголошено на важливості врахування позитивного зарубіжного досвіду для вдосконалення системи підготовки українських поліцейських особливого призначення, однак в жодному разі непотрібно прямо копіювати іноземні моделі без урахування національних особливостей та враховувати наявність воєнного стану на території України. У статті підкреслюється необхідність адаптації кращих міжнародних практик до вітчизняних реалій з метою підвищення ефективності діяльності підрозділу поліції особливого призначення «Лють» в умовах сучасних викликів.

ЛІТЕРАТУРА

1. 83 роки тому з'явився загін британських командос SAS, який став взірцем для спецпідрозділів по всьому світу. URL: <https://babel.ua/texts/108675-83-roki-tomu-z-yavivsyia-zagin-britanskih-komandos-sas-yakiy-stav-vzircem-dlya-specpidrozdiliv-po-vsomu-svitu-istoriya-tinovih-gerojiv-drugoji-svitovoji-v-yakiy-znovu-ne-obiysloshyia-bez-cherchillya> (дата звернення: 30.04.2025).\

2. Професійно-психологічна підготовка працівників слідчих підрозділів : навч. посіб. / уклад.: О. В. Землянська, О. І. Федоренко, П. В. Макаренко та ін. ; за ред. І. В. Жданової. Харків : ХНУВС, 2014. 520 с.

3. Гопфалов Д. В. Досвід зарубіжних країн у реформуванні міліції. *Реформування органів внутрішніх справ: проблеми та перспективи (вітчизняний і зарубіжний досвід)* : матеріали Міжнар. наук.- практ. конф. (м. Дніпропетровськ, 28–29 берез. 2014 р.). Дніпропетровськ : Дніпропетровськ. держ. ун-т внутр. справ, 2014. С. 134–135.

4. Вербин Н. Б. Теоретичний аналіз професійно-прикладної фізичної підготовки майбутніх магістрів військового управління. *Військова освіта*. 2016. № 1(33). С. 27–34.

5. Підгірний В. І., Рубан К. П. Зарубіжний досвід професійної підготовки працівників поліції Великобританії, США, Франції та його впровадження в Україні. *Світовий досвід підготовки кадрів поліції та його впровадження в Україні* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпропетровськ, 21 берез. 2016 р.). Дніпропетровськ, 2016. С. 289–291.

6. Біліченко В. В. Світовий досвід підготовки кадрів поліції та його впровадження в Україні. *Світовий досвід підготовки кадрів поліції та його впровадження в Україні* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпропетровськ, 21 берез. 2016 р.). Дніпропетровськ, 2016. С. 390–393.

7. Логачов М. Г. Психологічна підготовка особового складу спеціальних підрозділів ОВС до дій в екстремальних ситуаціях : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.06. Харків, 2001. 184 с.

8. Черненко А. П. Європейський досвід підготовки поліцейських та можливість його використання в Україні. *Світовий досвід підготовки кадрів поліції та його впровадження в Україні* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпропетровськ, 21 берез. 2016 р.). Дніпропетровськ, 2016. С. 66–69.

9. У ФРН елітний спецпідрозділ GSG 9 охоронятиме підводну інфраструктуру в Балтійському морі – Spiegel. URL: <https://suspilne.media/856831-u-frn-elitnij-specpidrozdil-gsg-9-ohoronatime-pidvodnu-infrastrukturu-v-baltijskomu-mori-spiegel/> (дата звернення: 30.04.2025).

10. Мозоль В. В. Система підготовки поліцейських кадрів у Польщі. *Світовий досвід підготовки кадрів поліції та його впровадження в Україні* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпропетровськ, 21 берез. 2016 р.). Дніпропетровськ, 2016. С. 337–339.

11. Бондаренко В. В. Вимоги до фізичної підготовленості кандидатів до вступу на службу в Національну поліцію України. *Вісник*

Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. 2017. Вип. 147, т. 2. С. 279–282.

12. Ізбаш К. С. Зарубіжний досвід підготовки кадрів поліції в європейських країнах. *Південноукраїнський правничий часопис.* 2013. № 1. С. 36–39.

13. SWAT (Special Weapons and Tactics). URL: <https://mil.in.ua/uk/blogs/swat-special-weapons-and-tactics/> (дата звернення: 30.04.2025).

14. Долгополова М. М., Кравченко І. С. Окремі питання професійної підготовки поліцейських. *Світовий досвід підготовки кадрів поліції та його впровадження в Україні* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпропетровськ, 21 берез. 2016 р.). Дніпропетровськ, 2016. С. 178–180.

15. Ігнатенко Н. В. Розвиток фізичної витривалості студентів вищих навчальних закладів з використанням різних рухових режимів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2015. 18 с.

Information about the authors:

Chyshko Kateryna Oleksandrivna,

Candidate of Law, Associate Professor,

Scientific Research Laboratory on the Problems of Scientific Support
of Law Enforcement Activities and the Quality of Personnel Training

Kharkiv National University of Internal Affairs

27, Lva Landau Ave., Kharkiv, 61080, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0001-8810-7950>

Pinchuk Roman Serhiyovych,

Postgraduate Student at the Department of Organization of Educational
and Scientific Training

Kharkiv National University of Internal Affairs

27, Lva Landau Ave., Kharkiv, 61080, Ukraine

<https://orcid.org/0009-0009-5431-413X>